పాత జ్ఞాపకాలు

(జయకాంతన్)

అనంత శర్మ కారునించి దిగి సముద్రతీరానికి దారిచూపే సిమెంటు బాటలో అడుగు పెట్టారు. కారులో వెనక సీటులో కూర్చొనివున్న అతని మనవలు - ఇక వాళ్ళందరూ ఏదో సినిమాకి వెళ్ళబోతున్నారు - ఉత్సాహంగా చేతులూపుతూ అతనికి వీడ్కోలు చెప్పారు. డ్రైవరు, శర్మకోసం తలుపు తెరచిన తరువాత, కారు ఎడంపక్క నిలబడి, అతన్ని మర్యాదతో "నేను పిల్లల్ని సినిమాలో ఎక్కించుకున్నతరువాత ఇక్కడకి వస్తే మీకు సరిపోతుందా?" అని అడిగాడు.

సముద్రతీరంలో వీచే ఆ పెనుగాలిలో శర్మకి అతని మాటలు సరిగ్గా వినబడలేదు; ఇటీవల అతనికి కొంచెం చెముడుకూడా.

"తాతగారూ, మణి మీకేమో చెప్తున్నాడు!" అని పాచ్చా - అతని దౌహిత్రుడు - మెల్లగా ఒక చెయ్యెత్తి, పెదవులమీద అణచుకొని, గట్టిగా, వడగాట్పుని మించే ధ్వనిలో, అరిచాడు.

శర్మకి పట్టరాని కోపం వచ్చింది. "ఎందుకురా అలా అరుస్తావ్?" అని మనవడ్ని మందలిస్తూ, డ్రైవరు పక్కన తిరిగి, నిదానంగా, మర్యాదతో, "ఏమిటయ్యా, నీకేం కావాలి?" అని అడిగారు.

"మరేంలేదు . . ." అని క్షమాపణ కోరుతున్నట్టు డ్రైవరు మాట్లాడాడు: "పిల్లల్ని తీసుకురావడానికి సినిమాకి వెళ్ళేదారిలో నేను మీకోసం రానా? అలాగైతే తొమ్మిది గంటలవుతుంది. లేకపోతే అంతకుముందే రమ్మంటారా?"

"అలాగేం వద్దు! పిల్లల్ని ఇంట్లో దింపేసి ఇక్కడకి రా; వాళ్ళతో సినిమాకీ, షాపులకీ, నేను తిరగలేను!"

డ్రైవరు అడగడానికి కారణముంది. ఇల్లు మాంబలంలో ఉంది; అక్కడనుంచి బీచు చాలా దూరం. వీలైతే అ ప్రయాణం తప్పించుకోవాలని అతని ఆశ. కాని ఇప్పుడు శర్మ ఆజ్ఞ విని అతను కొంచెం నిరుత్సాహపడ్డాడు; డ్రైవరు పండ్లిగించడం శర్మ చూసారు.

"ఇలాగ చెయ్. పిల్లల్ని ఎక్కించుకొని ఇక్కడకి రా . . ."

". . . ఆలాగైతే తొమ్మిది దాటి అరగంట అవొచ్చు . . ."

"పరవాలేదు. నువ్వు అందకుముందు రావగలవేమో చూడు. ఇది వేసవికాలం కదా, బయటనుంటే నాకు మంచిదే," అని శర్మ అన్నారు. కాని అతని మనస్సులో, 'వీడికి ఈ ముసలాడికోసం ప్రత్యేకంగా బీచుకి రావడానికి ఇష్టం లేదేమో? సరే, అదీ న్యాయమేకదా? ' అని అనుకున్నారు.

కారు సెలవు తీసుకున్న తరువాత శర్మ తన నున్నని చేతికర్రతో మెల్లగా, నిశ్చలంగా కాలిబాటలో నడవసాగారు. అతని ఎర్ర, మృదువైన కాళ్లు, చెప్పుల మధ్య ఒక చిన్నచులువరాయి చిక్కుకున్నా అతనికి భరించలేని బాధ కలిగింది.

"వెధవలు! ఏదురుగుండగా ఉన్నట్టు ఎందుకు ఈ రోడు పక్కన సిమెంటు గచ్చు వెయ్యలేదు? ఆ పనేదో అలాగే వొదిలేసారు! నాకు అడుగుపెట్టడమే బ్రహ్మప్రయత్నంగా ఉంది!" అని కోపంతో ఊరులోని మునిసిపాలిటి అధికారులని తనలో తిట్టుకున్నారు.

అతను తొడుక్కున్నది ఉడికిపోయిన ఒక పంచె. అదికూడా మామూలుగా అందరూ వాడే పదిహేను అడుగుల పంచెని రెండు భాగాలుగా చేసి వాడినది. అతను నడుస్తూంటే అతని కాళ్ళమధ్య వేలాడుతున్న కౌపీనం మొన అతని పంచె ద్వారా కనిపిస్తోంది. ఆకృతిలో వొదులుగా ఒక పెద్ద చొక్కా కనబడినా అది అతని కరాలని పూర్తిగా కప్పుతుందా లేదా అని చెప్పలేం. చొక్కా జేబులో ఏమేవో ఉన్నాయి: జలుబు పట్టిన ముక్కు తుడుచుకోడానికి ఒక రుమాలు; కళ్ళద్దాలకి తోలుతో చేసిన ఒర; ముక్కుపొడికి ఒక వెండి డబ్బీ. మెరుస్తున్న అతని బోడితల వెనుక అర్ధచంద్రుడులాగ కొన్ని నెరసిన వెండ్రుకలు కనిపిస్తున్నాయి. ముందుజాగ్రత్తగా బీచులో గాలి తీవ్రంగా వాయించుతే అందుకు అండగా ఒక భారీ శాలువ కూడా అతని భుజంమీద వేలాడుతోంది.

ఐదు నిమిషాలు నడచినతరువాత శర్మ ఆ కాలిబాట బీచు ఇసుక నేలని కలుసుకునే జాగా చేరుకున్నారు. అక్కడనుంచి మరోపది నిమిషాలలో అతని

గమ్యస్థానం - బీచు లోతట్టుని చుట్టూ ఆక్రమించిన తోవ కనిపించింది. తలయెత్తి అక్కడ జనసమూహంలేని ఒక మూలను అతను చూసారు.

అది అతని జాగా; బీచుకి వచ్చినప్పుడెల్లా అతనికి అదే కావాలి! అప్పుడప్పుడు మరెవరైనా అక్కడ కనిపిస్తే - వాళ్ళు అనుకోకుండా అక్కడ రావడమైనా - శర్మ ముఖంలో గభీమని అర్థంలేని కోపం కనిపిస్తుంది; అంతే, ఆ సాయంకాలమంతా వ్యర్థమైనట్టు అతను చిరాకు పడతారు. ఐతే, ఇవాళ, మంచివేళ, అక్కడ మరెవరూ లేరు!

ఇసుకనేలపై కుదురుగా కూర్చున్నతరువాత శర్మ తలయెత్తి ఆకాశాన్ని, చుట్టుపక్కల్ని చూసారు. పిల్లకాయలు కొందరు ఇలా అలా పరుగెడుతున్నారు; ఆడపిల్లలు చురుగుకా ఇసుకతో చిన్న చిన్న ఇళ్ళు కట్టుకుంటున్నారు; యువకులు తమ ప్రియురాళ్ళ ఆదరణకోసం అవస్థ పడుతున్నారు; బాహటంగా ఉన్న ఆ బీచు జనసమూహంలో ఏకాంతం కోరుతూ కొందరు ఆడమగ జంటలు కనిపిస్తున్నారు. శర్మకి ఇవన్నీ మరిగిన దృశ్యాలే! ఇక ఎన్నిరోజులు ఇవి సాగుతాయి? మరి ఈ ప్రపంచంలో ఏదీ శాశ్వతం లేదుకదా? ఇప్పుడు ఈ బీచులో ఉన్నవాళ్ళందరూ తమ తమ పనుల్లో లోబరచుకొని కాలం గడుపుతున్నారు, కాని చివరికి తప్పకుండా వాళ్ళకీ విసుగ్గు పట్టేస్తుంది! 'మానవ జీవితంలోని యధార్థం ఇదేకదా?,' అని శర్మ తనలో గుర్తుచేసుకున్నారు. ఆ ఆలోచనతోబాటు అతని మనస్సులో చప్పగా, సానుభూతి లేని ఒక సంతృప్తి కలిగింది.

ఈ ఆటాపాటలూ, కలలూ, ఆశలూ, ముచ్చటలూ - అన్నీ ఇక వచ్చే తరాల్లో పునరాగమనం చేస్తాయి . . .

అసలు విషయమేమిటంటే జీవితంలో విసుగ్గు, అలుపుకి చోటు లేదు. ఐతే తమ తమ అనుభవాలని సర్వసాధారణంగా ఊహించడంవలనే ప్రజలు మగ్గిపోయి, సారంలేకుండా, నీరసంగా రోజులు గడుపుతున్నారు. జీవితమనేది ప్రతీ క్షణమూ వికశించేదే. కాలక్రమంలో వాడిపోయేది పువ్వే కాని దాని జన్మకి ఆధారమైన శక్తి

కాదు. ఇదే జీవితంలో - పరమాత్మా (దేవుడు), జీవాత్మా (మానవుడు) మధ్య మనం దర్శించే ఐక్యం, వైరుధ్యం. పువ్వు మానవుడు, శక్తి దేవుడు!

అదిగో, అక్కడ ఆ పిల్లవాడికి తన చిన్ని చేతులతో ఇసుకనేలని పదే పదే తవ్వడంలో ఎంత ఆనందం! కొంచెం దూరంలో ఒక యువకుడు - నల్ల కళ్ళద్దాలతో కనిపిస్తున్న మనిషి - ఒక యువతి తనమీద ఎప్పుడైనా ఒక చూపు విసురుతుందా అని తహతహలాడుతున్నాడు. లజ్జ వదలేసి ఆ బీచురోడ్డులో తన మోటరుబైకులో ఏమేమో కూతలు పెట్టుకుంటూ కిందకీ మీదకీ తిరుగుతున్నాడు. ఇక, ఆ పక్కనే ఒక జంట తమ ప్రేమానుభావాలని - ఆ బీచులో మరెవరికీ తెలియనట్టు - ఒకరితో ఒకరు రహస్యంగా పంచుకుంటున్నారు. అది వాళ్ళకి ఎంత ఆహ్లాదం! 'ఇవన్నీ భ్రమలే!' అని శర్మ తనలో చెప్పుకున్నారు. ఈ ముచ్చటలన్నీ తెరమరుగులో మాయమవుతాయి; తన గత జీవితంలోనూ ఇటువంటి అనుభవాలు కలిగాయనే జ్ఞాపకం రాగానే అతనికి తన బోళాతనం అర్థమైంది. మరి అతని తాతగారు చెప్పిన జానపద కథలన్నీ పూర్తిగా నిజమని శర్మ నమ్మలేదూ? తను మళ్ళీ ఆ పాతరోజులు గడుపుతున్నట్టు అతనికి అనిపించింది; దానితోబాటు కొంచెం విచారమూ కలిగింది.

'అంతే! అంతా ఐపోయింది! . . . !' అని శర్మ తనలో తనే చెప్పుకున్నారు. 'నాకిప్పుడు చాలామంది మనవలున్నారు. నాలాగే వాళ్ళు జీవితం గడుపుతున్నారు. ఇక నా అబ్బాయిలూ, అమ్మాయిలూ ప్రేమించడం, పెళ్ళిచేసుకోడం, ఒకరితో ఒకరు దెబ్బలాడడం, ఆచారాలు అనుష్టించడం - ఇవన్నీ క్రమంగా చేస్తున్నారు. అవన్నీ పాత కథలే! ఆఖరికి నేను మాత్రం మిగిలాను; దిక్కులేని ఒక మూడోమనిషిలాగ ఈ నాటకమంతా చూస్తున్నాను. . . . .

అదిగో, ఆ ఇసుకనేలలో, రెండు కాలిబాటలమధ్య, ఆ బెంచి చూసారా? రెండు సంవత్సరాలముందు నేనూ, నా ఫ్రెండు రాఘువాచారీ దానిమీద కూర్చుండేవాళ్ళం. అది మాకు రోజూ అలవాటే. అతనుండేది లజ్ లో. నేను బీచుకి వచ్చినప్పుడెల్లా అతను నా కారులో వచ్చేవారు. ఆ తరువాత అతని కారులో మేమిద్దరం తిరిగి వెళ్ళాం.

అతని డ్రైవరు నన్ను నా ఇంట్లో దిగబెట్టి వెళ్తాడు. గత రెండు సంవత్సరాల వరకూ అది నియమానుసారంగా జరిగేదే. మొట్టమొదట్లో అతని కొడుకు . . . అతని పేరు . . . అది మంచి పేరు . . . దేవుడా, నాకు పేర్లు జ్ఞాపకమున్న మనుషులందరూ పోయారు! . . .తక్కిన పేర్లు విన్నవేంటనే, అప్పుడప్పుడే మంచిపోతున్నాను! . . నాకు రానూ రానూ మరుపు ఏక్కువైపోతోంది . . . దృష్టి కూడా అంత బాగా లేదు . . . కొన్ని సమయాల్లో 'ఎందుకు ఈ బ్రతుకు?' అని ఒకటే చీదర . . . జీవితం అంటే అసహ్యత . . . వెంకటాచారీ, నేనూ ఇక్కడకి వచ్చి ఈ సిమెంటు బల్లమీద కూర్చుంటాం . . . వేసవి కాలంలో నాలుగు గంటలకెల్లా వచ్చేస్తాం, రాత్రి తొమ్మిది గంటలవరకూ ఏమేమో మాటాడుకుంటాం . . . .

'నీకు జ్ఞాపకం ఉందా? . . 1926 లో ' అనే ప్రశ్నతో మా సంభాషణ ఆరంభిస్తాం . . . . లేకపోతే ఇటీవల మా బృందంలో కన్నుమూసిన ఒక స్నేహితుడు గురించి మాట్లాడతాం . . . కొన్నిరోజులు ఏమీ మాట్లాడకుండా ఇద్దరూ అలాగే - పరంపరగా కాలం గడిపే భార్యా భర్తలలాగ - కూర్చుంటాం.

'సరే, ఇంటికి వెళ్దాం!' - ఇవే మా ఆఖరి మాటలు. కొన్నిరోజులు చావు గురించి చర్చ. అదెలా వస్తుందంటే, 'ఏది ఎలాగున్నా సరే, ఒక వయఃపరిమితి దాటి జీవించడమనేదీ మంచిదికాదు' అని ఒక నిట్టూర్పు విడిచి మేం చెప్పుకున్నతరువాత. అప్పుడప్పుడు మా కడుపుమంటని ఈ కాల నవతరాల యువతీయువకులపై చూపించుకుంటాం. గొంతుచించుకొని కేకలు పెడ్తాం: 'రోజులు ఇంత హీనస్తితికి ఎలాగ వచ్చేసాయి?' అని. కొన్నిరోజులు మాలో మేమే జోరుగా దెబ్బలాడుకుంటాం. కాని, ఆ మరునాడే నేను వెంకటాచారి ఇంటిముందు దర్శనమిస్తాను. అవును మరి! అతనితో నా స్నేహితం వొదులుకుంటే నా ఇక్కట్లూ, బాధా గొణుక్కోడానికి నాకు మరెవరున్నారు?

ఇది రెండు సంవత్సరాల ముందు సంగతి. మసకచీటీలో వెంకటాచారి కారు తలుపు తెరిచి నేలమీద చేతికర్ర ఆనుకొని కారునుంచి బయటపడ్డారు. నాపక్క తిరిగి

"సరే, రేపు మళ్ళీ కలుసుకుందాం," అన్నారు. ఆ రోజు మేం ఒకరికొకరు చెప్పుకున్న ఆఖరి మాటలు అవి . . . ఎప్పుడూలాగే . . .

ఆ రాత్రి - రెండు గంటలనుకుంటాను - శటగోపన్, అవును, అతని పేరు ఇప్పుడు నాకు గుర్తుకి వస్తోంది . . . అతను వెంకటాచారి పెద్ద కొడుకు, చార్టెడ్ ఎక్కవుంటంటు, నాకు ఫోను చేసాడు: "నాన్నగారు పోయారు . . . ఎటువంటి చిక్కులూ లేకుండా . . . అర్ధరాత్రివరకూ నిద్రపట్టలేదన్నారు . . . . గభీమని గుండెపోటన్నారు . . . నేను డాక్టర్కి ఫోన్ చేసాను, అతనూ వచ్చారు . . . నాన్నగారు పన్నెండరకి పోయారు . . ."

అదేదో వార్త చదివినట్టనిపంచింది నాకు అతని ధోరణి. అవును, వెంకటాచారికి అప్పుడు అరవైయెనిమిది నిండాయి . . . .ఇప్పుడు నాకూ అదే వయసు . . . .

ఇవాళా రేపూ నేను బీచుకు ఒంటరిగా వస్తున్నాను; ఈ ఇసుకనేలమీద కదలకుండా పడుకుంటాను; కూర్చుంటే వీపంతా మంట! ఈ సిమెంటు బెంచి చర్మాన్ని గుచ్చుతోంది. ఇసుకకూడా దేహంలో అంటుకొని నాలుగైదు నిమిషాలు నిప్పులాగ కాల్చుతోంది. అందుకే నేను శాలువ కింద పరిచి దానిమీద వాలుతాను. మామూలుగా ఒక తలగడ కూడా వాడుతాను, కాని ఇవాళ తీసుకురావడం మరిచిపోయాను. తలగడని అణచుకొని, రెండు కాళ్ళూ చాచి, తలయెత్తి ఈ ఆకాశాన్ని ఒకసారి చూస్తే 'మానవ జీవితానికి నిజంగా ఏమైనా ప్రాధాన్యం ఉందా?' అని నాకనిపిస్తోంది . . .

ఇరవై సంసత్సరాలముందు మేం అయిదుగురం - నేను, వెంకటాచారి, రఘోత్తమరావు, శివం, పట్టణ్ణా - చేతికర్రలతో చురుకుగా ఈ కాలిబాటలో వాహ్యాళి వెళ్ళేవాళ్ళం. నేనూ, వెంకటాచారి అప్పుడు ఉద్యోగంలో ఉన్నాం; తక్కినవాళ్ళందరూ రిటరైపోయారు. ఒక మైలు నడిచినతరువాత ఈ బెంచిలో వచ్చి కూర్చుంటాం. పట్టణ్ణా జోక్సు చెప్తూంటే మేమందరం విరగబడి నవ్వేవాళ్ళం. అంతేకాదు; పక్కన కనిపించే ప్రేక్షకునికూడా లాగిపట్టుకొని పట్టణ్ణా అతన్ని ఎగతాళి చేసేవారు. అప్పుడప్పుడు

దారాళంగా అసభ్యంగా కూడా మాటాడేవారు. శరీరంకి చేతకాకపోతే దానికి చెల్లుగా మనసుంది కదా? అదే అతని చాపల్యం; అతనూ ఇప్పుడు పోయారు . . . .

అందరూ అదేమాటన్నారు: "మళ్ళీ కలుసుకుందాం - రేపు" అని. అయిదుగురం నలుగురయ్యాం . . . తరువాత ముగ్గరు . . . తరువాత ఇద్దరు . . ఇప్పుడు నేనొక్కడినే మిగిలాను . . . ఇక్కడ కూర్చొని ఒంటరిగా నేను నా పాతరోజుల్ని నెమరువేస్తున్నాను . . . .

'నేను ముసలాడ్నైపోయాను; నాకు జీవితంపై ఆసక్తి లేదు!' అని ముక్కుతో ఏడవడం, చీదరపడడం . . . ఇవన్నీ పిచ్చిమాటలే! జీవితాన్ని ఉద్రేకంతో అనుభవించి తీరాలి అని అత్యాకాంక్షతో మెలిగే ఒక వ్యక్తి జీవితం అర్పించే ప్రసన్నతలు ఎప్పుడూ వదిలిపెట్టడు. అది అసాధ్యం! ఇంతెందుకు? ఇప్పుడు అకస్మాత్తుగా ఒక అమ్మాయి మనోరంజకంగా చీర కట్టుకొని నన్ను దాటి వెళ్ళిందనుకోండి. నేను కనుబొమ్మలెత్తి రెప్పలార్పకుండా అమెను చూడనూ . . .?

కాని నేను నా భావాలు వశంలో పెట్టుకుంటాను. 'ఎవరమ్మా నువ్వు? . . . ఓ, నువ్వు . . . . ఆయనగారి కూతురుకదూ?" అని ఓదార్చే మాటలతో పిలుస్తాను. ఆమెకు సమీపంగా చేరుకొని ముట్టుకోడానికి ప్రయత్నం చేస్తాను . . . ఇదేం ఘోరం! దేవుడా, నాకేం మతిపోయిందా?. . .చపలచిత్తమంటే ఇదే . . . .అవును, మనసన్నది ఎప్పుడూ చంచలంతోనే పని చేస్తుంది! . . .

ఇంతకన్నా మరేం అవమానం ఉందా? . . . కొన్ని సమయాల్లో నాకు చావాలనిపిస్తోంది . . . .

నేను పోతే ఒక అధ్యాయం ఐపోతుంది . . . . ఎవరో వచ్చి నా పక్కన నిలబడుతున్నారు . . . . .'

శర్మ వెంటనే తిరిగిచూసారు; అందిపొందని ఒకతను కనిపించాడు.

అతనికి శర్మవయసే ఉంటుంది. కాని అతని ధోరణి, బట్టలు అనుచితంగా కనిపించాయి. జుబ్బాచెయ్యిలతో కనిపించే ఆ పెద్ద చొక్కాయిలో రకరకాలుగా పెద్ద

చారలు - ఆ మోటరుబైకులో కనిపించిన యువకుడిలాగే - ఉన్నాయి; పాలిస్టరు పంట్లాము తొటుక్కున్నాడు; చురకుగా సిగరెట్ కాల్చుతూ కనిపించాడు.

'ఇదెవరు సిగ్గుమాలిన మనిషి?' అని శర్మకి రోత కొట్టుతూ వచ్చింది. 'ఈ వయసులో ఇదేం వేషం? . . . ఆ పొట్ట, ఛాతీవరకూ యీడ్చుకున్న ఆ పంట్లాము . . ఆ సిగరెట్టు . . . . చూడడానికే అసహ్యంగా ఉంది!' అని విసుగ్గుంటూ తల తిప్పుకున్నారు.

అప్పుడే అతను "క్షమించండి . . . మీరు అనంతశర్మకదూ?" అని ప్రశ్నించాడు.

"అవును . . . " అని ముసురుకుంటూ శర్మ జవాబు చెప్పారు.

"నేనెవరని మీరు పోల్చుకోలేరా?" అని అడుగుతూ అతను నవ్వుతుంటే అతని కట్టుడు పళ్ళు బాగా కనిపించాయి. శర్మపక్కనే వచ్చి బెంచిలో అతను కూర్చున్నాడు.

శర్మ రెప్పలార్పకుండా అతన్ని చూసారు; ఎలాగైనా అతనడిగిన ప్రశ్నకి జవాబు చెప్పాలని తహతహలాడారు.

"చూడండి . . . సాయంకాలంలో నాకేమో దృష్టి అంత బాగా లేదు . . ." అని శర్మ మొదలుపెట్టగానే అతను పెద్దగా నవ్వుతూ "ఓ అలాగా? నేను ముసలివాడ్నైపోయానేమో, అందుకే మీరు గుర్తుపట్టలేకపోయారనుకొని గాభరా పడిపోయాను!" అని కేకలు పెట్టాడు.

'ముసలితనంలో ఇదేం హాస్యం?' అని శర్మ చికాకుపడ్డారు.

"నేను రంగమణి . . . .'

"రంగ . . . అరెరే, నేను నమ్మలేకున్నాను! . . . మనం కలుసుకొని చాలా సంవత్సరాలయ్యాయి . . . సరిగ్గా నలభైఆరు నంవత్సరాలు! . . . ఇప్పిప్పుడే నేను మన పాతస్నేహితులగురించి ఆలోచిస్తున్నాను; వాళ్ళందరూ నాతరంవారే, కాని ఇప్పుడు ఎవరూ లేరు. ఆఖరికి ఒక రాఘవాచారి మిగిలారు - నీకతను తెలియదు, అతను మనతో చదవలేదు; అతను నాకు ఉద్యోగం మూలంగా పరిచయమయ్యారు - అతన్నిగురించే ఇంతసేపూ నా ఆలోచన . . . రంగమణి,

దేవుడి కటాక్షమంటే ఇదే అనాలి . . . నువ్వెలా నన్ను కనిపెట్టావ్?" అని ఉత్సాహంతో శర్మ ఇంకా కొన్ని ప్రశ్నలడిగారు.

రంగమణి దీర్ఘంగా పీల్చి సిగరెట్టుని పీకి పారేసారు. శర్మ పళ్ళు బిగపట్టుకొని "నీలో నాకేం మార్పు కనిపించడం లేదు. వయసు పెరిగినా నువ్వేమో ముందులాగే కనిపిస్తున్నావ్ . . . నీకు మనవలున్నారా? ఎంతమంది?" అని అడిగారు.

రంగమణి నవ్వారు; "నాలో మార్పు కనిపించలేదన్నావుగా? మరి నాకు మనవలెక్కడనుంచి వస్తారు? నువ్వు ముందు నన్నెలాగ చూసావో అలాగే ఉన్నాను నేను," అని అన్నారు.

అతని మాటలు శర్మ అర్థం చేసుకునేముందే శర్మ పళ్ళన్నీ పోగొట్టుకున్నారని రంగమణికి బోధపడింది.

"నువ్వు అసలు పెళ్ళే చేసుకోలేదా?" అని శర్మ తడబడుతూ అడిగారు. ఆ ప్రశ్నలో కనిపించిన భావం ఎలా వర్ణించడం - అభివందనా లేక జాలియా?

"లేదు. ఐతేనేం, అందువలన నాకేం నష్టం లేదు. నేను జీవితాన్ని అన్ని పరిమాణాల్లో అత్యాధికంగా అనుభవించాను." ఆ మాటలు చెప్తుంటే రంగమణి గాలిలో తేలుతున్నట్లు కనిపించారు.

నలభైసంవత్సరాల తరువాత కలుసుకున్నా ఏమో కొత్తగా కలుసుకున్న పాత మిత్రులలాగ కాకుండా శర్మ, రంగమణి పలకరింపులూ, విశేషాలూ వదలిపెట్టి ప్రస్తుతం ఏం జరుగుతుందో మాటాడారు.

"నీకెందమంది మనవలు? ఇంతకుముందు మనం కలుసుకున్నప్పుడు మీ ఆవిడ కానుపుకోసం వాళ్ళ ఇంటికి వెళ్ళిందికదూ?" అని రంగమణి అడిగారు.

శర్మకి గుండెలో ముల్లు గుచ్చుకున్నట్లనిపించింది; ఎందుకు రంగమణి తన భార్య ప్రసవంకి ఊరుకి వెళ్ళడంగురించి అడిగాడు? వాడి మనసులో ఏముందని? శర్మ కొంచెం జంకారు. కాని వెంటనే సర్దుకొని "అవును, నా పెళ్ళి తరువాత నువ్వు డెల్లీ వెళ్ళావుకదూ?" అని అన్నారు. అతని మనసులో అసత్యంగా ఒక అనుమానం తోచింది. కాని ఇప్పుడొక ప్రశ్నగా దాన్ని ఉపయోగించారు.

"ఒరేయ్ అనంతు! నీకేం మతి పోయిందా . . . ? నువ్వు నిజంగానే ముసలాడైపోయావ్! నీ పెళ్ళిలో మేమందరం కలిసి నిన్ను ఎలాగ ఏడ్పించాం! అవేం నీకు గుర్తులేదా . . . ?"

"అవును . . . అవును . . . నాకిప్పుడే మెల్లమెల్లగా జ్ఞాపకం వస్తోంది . . . వయసు రాగా రాగా నేనన్నీ మరిచిపోతున్నాను . . . "

"నీ వయసెంత? . . . అరవైఎనిమిదికదూ? . . . అదీ నా వయసే . . . అనంతూ, మన దేశంలో ముసలితనం రాగానే ప్రజలు ఏకాంతవాసం అంగీకరిస్తున్నారు. పశ్చిమదేశాల్లో చూడు! ముసలాడు ఇరవైదేళ్ళ అమ్మాయిని పెళ్ళిచేసుకొని మరుసటి సంవత్సరంలో ఒక బిడ్డకి తండ్రి అవుతున్నాడు! నీకు తెలుసా, కన్యలకి మనలాంటి ముసలివాళ్ళంటే చాలా మోజు! . . . " రంగమణి కంఠధ్వని తగ్గించి, కన్నుకొట్టుతూ శర్మనిచూసి గట్టిగా నవ్వారు. అతని చేష్ట బీచులో ఉన్న కొందరు జనులని ఆకర్షించింది.

"రామ రామ . . రంగమణి, మెల్లిగా మాటాడు. . . . " అని దిగులుతో శర్మ తన రెండు చెవులు మూసుకున్నారు. కాని తన మనసులో 'వీడిలో ఇంత చురుకుతనం ఎలాగ కనిపిస్తోంది!' అని విస్తుబోయారు.

"అనంతు, మన పట్టణ్ణా ఇప్పుడేం చేస్తున్నారు?" అని రంగమణి అడిగారు.

శర్మ పెదవులు బిగించుకున్నారు: "అతనుపోయి పది సంవత్సరాలైపోయాయి."

ఇద్దరూ అకస్మాత్తుగా కలుసుకున్నామనే భావనతో ఒకరినొకరు చూసి నవ్వారు. రంగమణి తన జేబులోనుంచి ఒక సిగరెట్టు తీసి శర్మకి అందించారు. "No, Thanks," అని అంటూ శర్మ తన జేబునుంచి పొడిడబ్బీ తీసి "ఇటీవల నాకిది బాగా అలవాటైపోయింది . . . తప్పకుండా మానేయాలి . . . " అని అన్నారు.

"నాకూ నీ వయసే . . . . నువ్వన్నీ మరిచిపోతున్నావ్ . . . కాని నేనేదీ మరిచిపోలేను! . . . నేను నిన్ను బీచులో చూసి నీ దగ్గరకి వచ్చినతరువాతకూడా నువ్వు నన్ను గుర్తుపట్టలేదు! నేను ఇక్కడ నిన్ను ఎలా అనవాలుపట్టేనో తెలుసా?

నేను నా కారు ఆ కాలిబాట పక్కన పార్కు చేసాను . . . నేను మద్రాసుకివచ్చి ఒక వారమైంది . . ."

"ఇంతవరకూ ఎక్కడున్నావ్?"

"చాలా చోట్ల . . . ఇక్కడా, అక్కడా అని చెప్పడం కష్టం . . . గత పది సంవత్సరాలుగా బెంగళూరులో ఉంటున్నాను . . . ముందు నేనేం చెప్పదలచుకున్నానో విను . . . నువ్వు కార్లోనుంచి దిగడం చూసాను . . నాకు ముసలివాళ్ళంటే - అంటే మనలాంటి మగాళ్ళపై - ఆడవాళ్ళుకాదు! (రంగమణి ఇక్కడ కొంటెనవ్వు నవ్వారు) - ఆసక్తి ఎక్కువ. తెలిసినవారెవరైనా కనిపించవచ్చుకదా? . . . అప్పుడే నీ మనవడ్ని చూసాను. వాడికి అసలు నీ పోలికే! ఆ పిల్లవాడిని చూడగానే 'సరే, ఇది మన అనంతే!" అని నిశ్చయం చేసుకున్నాను."

తన మనవడు తన పోలికలో కనిపించాడని వినగానే శర్మ ఉప్పొంగిపోయారు. ఒక విట్టూర్పు విడిచి "అవును, ఇక వచ్చే తరాల్లో మనల్ని మన మనవలమూలంగానే అందరూ పోల్చుకోవాలి! రంగమణి, దేవుడిదయవల్ల నేను నిన్ను ఈ రోజు కలుసుకున్నాను. నేను నా గతకాల స్నేహితులగురించి వ్యసనపడుతుంటే నువ్వు వచ్చావు. ఈ ఒంటరిపాటు నేను భరించలేకున్నాను," అని అన్నారు.

"పాత స్నేహితులెందుకు? వయసులో నీకంటే చిన్నవాళ్ళు బోలెడుమంది ఉన్నారుగా? వాళ్ళతో స్నేహం చేసుకో; నేనదే చేస్తున్నాను. నా వయసులో నువ్వొక్కడివే నా స్నేహితుడువి . . . ఇదెలా సాగుతుందో చూద్దాం . . . సరే, ఇప్పుడు మనం నా జాగాకి వెళ్దాం," అని రంగమణి తన వాచీ చూసుకున్నారు.

"నీకు కారుందా. . .?"

"అదిగో . . . .ఆ Ambassador చూసావా? నా డ్రైవరుకూడా నాతో ఉన్నాడు. విను, మనం నా జాగాకి వెళ్ళగానే మీ ఇంటికి ఫోను చేద్దాం - మీ ఇంట్లో ఫోను ఉందికదా? - నీకోసం బీచుకి కారు పంపవద్దు అని చెప్పేద్దాం . . అనంతు, సరే,

పద, మనం ఇక వెళ్దాం!" అని రంగమణి తొందరగా తనేదే సభకి వెళ్తున్నట్టూ, ఆలస్యం చేయకూడదని ఆతురత పడుతునట్టూ కనిపించారు. "నాకు నీతో ఎన్నో సంగతులు మాటాడాలి. ముందు drinks, తరువాత talking! సరేనా?" అని అడిగారు.

'Drinks!' అనే మాటవినగానే శర్మ రంగమణితో వెళ్ళడానికి కొంచెం జంకారు. 'సరే, ఆ పాతరోజుల్లోనే రంగమణి పెద్ద తాగుబోతు ' అని అతనికి జ్ఞాపకంలో వచ్చింది.

ఆ పాతరోజులలాగే - ఇన్ని సంవత్సరాల తరువాతకూడా - రంగమణిలో అదే యౌవనం కనిపించడం చూసి శర్మకి ఆశ్చర్యం కలిగింది. రంగమణిలో దేహం, మనసు, ఉత్సాహం అన్నీసమన్వయంగా జతచేసుకున్నాయి. రంగమణి చురుకుగా నడుస్తూంటే తను వెనకంజ వెయ్యకూడదనే ఆవేశంతో శర్మ ఆ ఇసుకనేలమీద చేతికర్ర ఆనుకొని, అప్పుడప్పుడు గుక్క తిప్పుకుంటూ రంగమణిని వెంటబడ్డారు.

** ** **

రంగమణి ఒక హోటలు భాగంలో - కుటీరంలో - ఉంటున్నారు. అక్కడ అన్ని విధాల వసతులు - A.C, ఫోను, సోఫా, Fridge, రెండు గదులు, ఒక double bed, bathroom - అన్నీ ఉన్నాయి. అక్కడ చేరుకున్నవెంటనే శర్మ ఆ కుటీరం, అక్కడ ఉన్నవీ, చుట్టుముట్లూ అన్నీ పరిశీలన చేసారు. రంగమణి వాడిన విలువైన బట్టలు చిందరవందరగా కనిపించాయి. రంగమణి ఉపయోగించే అలంకార వస్తువులు, అతను తాగి పారేసిన ఖాళీ సారా బుడ్డీలు చూసి శర్మ ఈసడించుకున్నారు.

రంగమణి దుస్తులు మార్చుకోడానికి ముందే అతని డ్రైవరు - అతను రంగమణికి అత్యంత సేవకుడుగా కనిపించాడు, రంగమణితో కన్నడంలో మాటాడాడు - ఒక టీపాయ్ మీద ఒక సారా బుడ్డీ, రెండు గ్లాసులు అమర్చాడు.

రంగమణి దుస్తులు మార్చుకొని, అద్దంముందు నిలబడి, తల దువ్వుకున్నారు; ముఖానికి పవుడరు పూసుకున్నారు. ఆ తరువాత సంచిలోనుంచి ఒక సిరింజ్ బయటకి తీసి, అందులో మందు వూడదీసుకొని దాన్ని వెలుతురులో ఒక డాక్టరులాగ

పరిశోధించారు. "నువ్వేం చేస్తున్నావ్? నాకు ఇంజెక్షన్ ఇవ్వబోతున్నావా?" అని శర్మ ఎగతాళి చేసారు.

"లేదు, ఇది నాకు నేనే ఇచ్చే ఇంజెక్షన్ . . . " అని అంటూ పక్కనేవున్న ఒక సోఫాలో కూర్చొని రంగమణి తన తొడలో ఇంజెక్షన్ తీసుకున్నారు. "ఇవాళ మధ్యాహ్నం నేను మామిడిపండు తిన్నాను. నాకు diabetes ఉంది . . . " అని కారణం చెప్పారు.

శర్మ చేతికర్రని నేలమీద ఆనుకుంటూ రంగమణిని వింతగా చూసారు. రంగమణి ఒక అత్తరుబుడ్డీ తీసుకొని తన దేహంమీద జల్లుకున్నారు. అతను ఆ బుడ్డీని శర్మపక్క చూపగానే శర్మ బెదిరిపోయి "వద్దు! వద్దు!" అని ఏదో కల్మషం ఆవరించినట్టు ఉలిక్కిపడ్డారు; ఏదో అంటు తగులుకున్నట్లు తన చొక్కాయిని జోరుగా దులుపుకున్నారు. రంగమణి నవ్వుతూ "ఇది మనదేశంలో దిగుమతి చేసిన అత్తరు. చూడు, ఎంత ఘుమాగా ఉందో?" అన్నారు.

"చాలు, చాలు, నాకేం వద్దు. నేను అత్తరు పూసుకుంటే నవ్వులపాలైపోతాను," అని శర్మ చొక్కాయిలో ఉన్న సువాసన పోగొట్టుకోవాలని ప్రయత్నించారు.

రంగమణి శర్మతో ముందుగదికి వెళ్ళి టీపాయ్ పక్కనే ఒక సోఫాలో కూర్చున్నారు. శర్మ సోఫా ఒక మూల నక్కి కూర్చున్నారు.

"సరే, దీనికి అద్దె ఎంత?" అని లోకప్పుని ఒక సారి తలయెత్తిచూసి శర్మ అడిగారు.

రంగమణిని డ్రైవరుని కన్నడంలో అడిగారు.

"Seventy-five, Sir!"

"డెబ్బైయైదా? . . . ఒక రోజుకా?" శర్మకి చెమట పట్టుకుంది. "ఇంత ఖరీదా? దూబరదిండితనం అంటే ఇదే! . . . నువ్వు ఎన్నిరోజులుగా ఇక్కడ ఉంటున్నావ్?"

"నేను తొమ్మిదిరోజులుగా ఉంటున్నాను . . . ఇవాళకి పదవ రోజు . . ."

"అబ్బా, ఏడువందలయాభైరూపాయలా?"

డ్రైవరు గ్లాసులో సారాయి కలిపి రంగమణికి అందించాడు. అతను రంగమణికి డ్రైవరుమాత్రమే కాదు అని శర్మకి బోధపడింది; డ్రైవరు రంగమణి చెవిలో ఏదో గుసగుసలాడాడు.

"అలాగా. . . ? ఇవాళ రాత్రి ఎవిమిది గంటలకా?" అని అడిగి రంగమణి శర్మపక్క తిరిగారు. శర్మని చూడగానే అతనిలో పునర్యౌవ్వనం చోటుచేసుకుంది. కన్నుకొట్టుతూ డ్రైవరుకి చెప్పారు: "సరే, ఆవిడని రమ్మను . . . ఈ పక్కగదిలో ఉండమను; ఇతను నా ఫ్రెండే; ఇతనికి అన్నీ తెలుసు . . . ఆవిడ రానీ . . .మరేం చిక్కులేదు . . . . "

శర్మకి అంతా బోధపడింది.

'వీడు ఎలాగ . . . .?' అనే రహస్యంగా ఒక అనుమానం శర్మ మనసులో లేచింది. దానితోబాటు చీదర కలిపించేతలపులు, అర్థంలేని అసూయ అతన్ని ఆకట్టుకున్నాయి. గుండె దడదడమని జోరుగా కొట్టుకుంది; దేహమంతా వొణికింది.

"నీకోసమే ఈ soft drinks, తాగు," అని రంగమణి సూచించగానే శర్మ డ్రైవరు అందించిన గ్లాసును పుచ్చుకున్నారు. ఓరెండుసార్లు వాసన ఎలావుందని పరీక్షించినతరువాతనే ఒక గుక్కెడు మింగారు.

చేతికర్రను నేలమీద ఆనుకొని, తనలో నవ్వుకుంటూ శర్మ రంగమణి ప్రవర్తన గురించి ఆలోచించారు.

"అనంతు! నీకు జీవితంలో విసుకు పుట్టేసిందన్నావుకదూ? . . " అని రంగమణి మొదలుపెట్టారు. "అందువలనే నువ్వు ముసలాడైపోయానని అంటున్నావ్. అవును మరి, నువ్వు గడిపిన జీవితం చూస్తే మరెలా ఉంటుంది? నేను నీ జీవితశైలిని తప్పుపెట్టడంలేదు. బహూశ జీవితంపై నీకున్నదృక్పథం గురించి చెప్తున్నాను. మనసు భయానికి బానిస అవడంలో పెద్ద ప్రమాదముంది. భయంలో ఎన్నిరకాలు! సమాజం ఏమంటుందో? భార్య ఏమంటుందో? దేవుడేమంటాడో? మన శాస్త్రాలు ఏమంటాయో? ఏ వ్యాధి పట్టుకుంటుందో? చావంటే భయం! తనంటేనే భయం! తన

నీడంటే భయం! . . . .మరి బతుకంతా ఇలా సాగితే విసుకు పుట్టదూ? అనంతు, నేను చెప్పేది సరేనా?"

శర్మ కళ్ళు ఇరుక్కొని రంగమణిని చూసారు. అతని మాటలు వివదాస్పదంగా కనిపించకపోయినా రంగమణి తన మనసుని మారుబాటలో గుంజుతున్నట్టు అతనికి అనుమానం కలిగింది; భయం కప్పుకుంది.

"రంగమణి . . . నీవన్నది నిజం . . . ఐతేనేం, అయిపోయిందేదో ఐపోయింది; అది తప్పో, సరియో - ఇక మనం చేసేదేముంది చెప్పు? ఇక మనం కళ్ళుమూసేముందు మనకున్న రోజులు లెక్కపెడుతూ బతకడమేకదా మనం చెయ్యగలిగినది . . . ?"

"అయ్యో, ఎంత శోచనీయం! నువ్వు రోజులు లెక్కపెడుతున్నావా? నన్నడిగితే రోజులుకాదు, సంవత్సరాలు లెక్కపెడుతున్నావంటాను! . . . 'అయిపోయిందేదో ఐపోయింది!' అని అన్నావ్. అదెప్పుడు ఐపోయిందని చెప్తావా? నువ్వే దాన్నిముగించేసావా? నిజం చెప్పాలంటే అది అలాగేవుంది, పూర్తికాలేదు! ఇంతకాలమూ - నలభైఐదు సంవత్సరాలుగా - నువ్వు రోజులు లెక్కపెడుతున్నావ్; నువ్వేకాదు, నీలాగే చాలామందున్నారు! అనంతు, నువ్వు మరేం చేసావ్? మరేం అనుభవించావో చెప్తావా?"

"రంగమణి, నువ్వు నన్ను బాగా అర్థం చేసుకోలేదంటాను. నాకు నిండుగా అనుభవం లేదని ఎవరనగలరు? నేను నలభై సంవత్సరాలు ఉద్యోగంచేసి మంచి డబ్బు సంపాదించాను; నా పిల్లలని బాగా చదివించాను; అమ్మాయిలకి మంచి సంబంధాలు కుదిర్చాను. నా షష్టిపూర్తి కల్యాణంలో నా భార్య కలుసుకుంది; ఐదు సంవత్సరాలముందు ఆమె కన్నుమూసింది. అందరు హిందూ స్త్రీలలాగే నాముందు తనూ పోవాలని ఆమె ప్రార్థించేది; అలాగే అయింది. నాకు ఒక డజను మనవలున్నారు. మరి నాకు అనుభవంలేదని ఎలా అంటున్నావ్?"

"సరేలే, నీ గొప్ప అనుభవం!" అని నవ్వుతూ రంగమణి ఎగతాళిచేసారు. అతని గ్లాసు ఖాళీయైపోయింది.

"నువ్వు ఇంకా తాగు!" తన ముఖం పక్కన తిప్పుకొని శర్మ రంగమణి గ్లాసులో సారాయి పోసారు.

"Thank you! అని అంటూ రంగమణి శర్మచెయ్యి పట్టుకొని " నువ్వు ఇవాళ నాతో డిన్నర్ చేస్తావా?" అని బతిమాలాడారు.

శర్మ ఆశ్చర్యంతో "నా డిన్నరంతా ఓరెండు పళ్ళూ, కొంచెం పాలు - అంతే!" అన్నారు.

"అది సరే, మనం ఇవాళ లైట్ గా భోంచేద్దాం; మనమిద్దరం కలిసి భోంచేయాలి, అదే ముఖ్యం . . . నువ్వెన్ని గంటలకి ఇంటికి వెళ్ళాలి? ఇప్పుడు ఏడున్నర అయింది."

"నేను తొమ్మిది, తొమ్మిదిన్నరకి నిద్రపోతాను. కాని ఇవాళా రేపూ నాకు బాగా నిద్రపట్టడంలేదు . . . .పడకలో ఇలా అలా దొర్లుతాను . . . వీపంతా ఒకటే నొప్పి . . . చాలాసార్లు నిద్రలేచి పడకమీద కూర్చొని ఎప్పుడు ఉదయం వస్తుందా అని కాచుకొనివుంటాను . . . "

రంగమణి నవ్వుతూ "ఇవన్నీ వయసు చెల్లడంతో వచ్చే గుర్తులు . . . " అని అన్నారు. "సరే, నువ్వు ఇప్పుడు మీ ఇంటికి ఫోను చేస్తావా? చాలా రోజులతరువాత ఒక పాత స్నేహితుడిని కలుసుకున్నావని, అతనింట్లోనుంచి ఫోను చేస్తున్నావని చెప్పు . . . నువ్వు ఇంటికి రావడానికి ఆలస్యం అవుతందని చెప్పు . . . "

"ఫోను ఎక్కడ?" శర్మ కుర్చీనుంచి లేచారు.

"లేవొద్దు. అలాగే కూర్చో . . . ఫోను నీ చేతికి వస్తుంది . . . "

రంగమణి డ్రైవరు ఫోను తెచ్చి శర్మముందు పెట్టాడు. శర్మ - తన్ను ఎవరో బలవంతపెడుతున్నట్టు, రంగమణిని తృప్తిచెయ్యాలనే ధోరణిలో - ఫోనులో మాటాడారు. డయలు చేసినప్పుడు అతనిలో ఎటువంటి ఆతురతా, ఉత్సాహమూ కనిపించలేదు.

"హల్లో, ఇదెవరు? గీతా? ఓ సులో? నాకు మీ ఇద్దరు గొంతుకలో ఏం బేధం కనిపించడం లేదు! డ్రైవరు ముందు పిల్లల్ని సినిమాలో పోగుచేసుకొని తరువాత

బీచుకి వస్తానని చెప్పాడు. అతను నాకోసం రానక్కరలేదు. నేనిప్పుడు నా ఫ్రెండు హోటల్ నుంచి మాటాడుతున్నాను . . . అవును, మేమిద్దరం నలభై సంవత్సరాలతరువాత కలుసుకున్నాం . . . అతను నన్ను తనతో డిన్నర్ చెయ్యాలంటున్నాడు . . . లైట్ గానే . . . .నాకు మామూలైన రాత్రిభోజనమే . . . .ఈ రాత్రి నాకోసం పాలు ఉంచవద్దు . . . .ఏమిటంటున్నావ్? . . . మన ఇంట్లో డిన్నర్ కా? సరే, నేను పిలుస్తాను . . . " ఫోనులో మాటాడుతూనే శర్మ రంగమణిని చూసారు. రంగమణి ఒక పిల్లవాడులాగ ఆతురతో శర్మదగ్గరకివచ్చి రిసీవరు అందుకున్నారు.

"ఇదిగో, అతను నా పక్కనే ఉన్నారు . . . నువ్వే అతన్ని పిలు!" అని అంటూ శర్మ రిసీవరు రంగమణికి అందించారు. ఇప్పుడు రంగమణి ఫోనులో మాట్లాడారు.

"హల్లో, ఇదెవరు? . . . అనంతశర్మగారి కోడలా? . . . అతని పెద్దకొడుకు భార్యా? మనవలెందరున్నారు? పిల్లలెంతమంది అని అడగడానికి too late కదా? హ . . హా నేను మనవల్ని బీచులో చూసాను . . . .పొచ్చాని చూసినతరువాతనే శర్మని - మీ మామగారిని గుర్తు పట్టాను . . . .ఇద్దరూ కలుసుకొని చాలా సంవత్సరాలైపోయాయి . . . .అన్ని దేశాలు తిరిగిచూసాను . . . .ఇప్పుడు బెంగళూరులో ఉంటున్నాను . . . .ఓ, తప్పకుండా . . నాకు రేపు ఒక ముఖ్యమైన పని ఉంది . . . మరెప్పుడైనా కలుసుకుందాం! . . . . మీ invitation కి చాలా thanks!" అని రంగమణి సంభాషణ ముగించారు.

శర్మ ముఖం సిగ్గుతో మాడిపోయింది. రంగమణి తన బంధువులతో - స్త్రీలతో - చనువు చేసుకొని ముచ్చటలాడడం అతనికి అసహ్యంగా తోచింది. తను రంగమణికి ఫోనులో మాటాడానికి అవకాశం ఇచ్చినందుకు అతను తన్నే నొచ్చుకున్నారు. అయితేనేం, రంగమణి తన ఇంటికి రావడమో, తన కోడళ్ళని చూడడమో భవిష్యత్తులో నిశ్చయంగా జరగదనే భావనతో శర్మ తన్ను ఓదార్చుకున్నారు.

రంగమణి మత్తెక్కినట్టు కనిపించారు. అతని ముఖం ఎర్రగా మారిపోయింది. అతను తనలో తనే వల్లించుకుంటున్నారు:

"నాకోసం రోజూ ఒక కొత్త పువ్వు వికసించుతోంది!
నేనూ నీకోసం రోజూ కాచుకొనివుంటాను!"

** ** **

బయట ఒక టాక్సీ వచ్చి ఆగిన శబ్దం వినిపించింది. రంగమణి డ్రైవరు వెళ్ళి కారు తలుపు తెరిచాడు. అతనితో ఒక స్త్రీ, నీలరంగు చీరతో, తలని కొంతవరకు కప్పుకొని ఇంట్లోకి ప్రవేశించింది. డ్రైవరు ఆమెతో లోపల గదుల్లోకి అడుగులు పెట్టాడు. శర్మ తల వంచి దొంగతనంగా ఆమెను చూసారు.

అతనికి చెమట పట్టుకుంది: 'ఇప్పుడు నేనేం చెయ్యను? ఎటొచ్చీ ముసలితనంలో నాకెందుకీ అవస్త?' అని విచారం కలిగింది.

"మనం ఆఖరిగా కలుసుకున్నది నీకు జ్ఞాపకం ఉందా?" అని కన్నుకొడుతూ రంగమణి అడిగారు. "దాని పేరు . . . నీకు గుర్తుందా?"

గోమతి! ఆ పేరు శర్మ నోటిలోనే కూరుకుపోయింది. పలకడానికి అతను జంకారు.

"గోమతి," అని రంగమణి తనే చెప్పారు. తను ఆమెతో పంచుకున్న అనుభవాలూ, ఆమె అందమైన ముఖమూ అతని మనసులోచోటుచేసుకున్నాయి.

"అదెక్కడో చప్పనాతిగా ఉందో లేక చచ్చిపోయిందో ఎవరికి తెలుసు? మన ప్రజలమాటకొస్తే రెండూ ఒకటే . . . " అని అతను విసుగ్గున్నారు. ఒక నిట్టూర్పు వదిలి "అనంతు! నువ్వేం మారలేదు!" అన్నారు.

"రంగమణి, నీకు నాకంటే చాలా అనుభవముంది. నీకన్నీ తెలుసు. అన్నిదేశాలూ తిరిగిచూసావు. కాని నేను నీకు ఒక చిన్న సలహా ఇవ్వదలచుకున్నాను . . ." కాని శర్మ వాక్యం ముగించడానికి ముందే రంగమణి గట్టిగా నవ్వారు.

"అనంతు, చూసావా? . . . నీలో ఏ మార్పూ లేదు! . . . ఎప్పుడూ ఇతరులకి సలహా ఇవ్వడం నీకు అలవాటైపోయింది . . . "

"నువ్వు తాగు, నీకెది ఎది ఇష్టమో అది చెయ్ . . . అవన్నీ నీ వ్యక్తిగత సమాచారాలు . . నేనేం చెప్పదలచుకోలేదు . . . . కాని వయసు రాగా రాగా నిన్ను చూసుకోడానికి కాని నీ ఆస్తికి వారసులు కాని లేరని నువ్వు ఎప్పుడైనా కొంచెమైనా ఆలోచించావా?" అని శర్మ ఆవేశంగా ప్రశ్నించినప్పుడు డ్రైవరు ఒక పక్క గదినుంచి బయటకు రావడం గమనించారు. ఆలోచన లేకుండానే అతని చూపు గదిలోకి వెళ్ళింది. శర్మ ఆ స్త్రీని బాగా చూసుకున్నారు.

"నాకెవరూ లేరని నీకెవరు చెప్పారు? నాకు బోలెడుమంది ఉన్నారు. చట్టరీత్యా నేనెవరినీ పెళ్ళిచేసుకోలేదు. అందువలన నా శష్టిపూర్తి కల్యాణంలో పాల్గొనాలని ఏ స్త్రీ నన్ను అడగలేదు. కాని నాకు అనేక స్త్రీలతో అంత్యంత సంబంధముంది. నేను పోతే నా ఆస్తిని చూసుకోడానికి ఎవరైనా ఉంటారు." శర్మ ప్రశ్నని రంగమణి అలక్ష్యంగా తోసిపారేసారు.

శర్మ చీపాయ్ మీద ఉన్న సారాయిబుడ్డి లేబెలు చూసారు. "Scotch whiskey. ఇదేం పేరుమోసిన సారాయా?" అని అడిగారు.

"అవును; చాలా బాగుంటుంది . . . కొంచెం మచ్చు చూస్తావా?"

"వొద్దు . . . నాకు heart problem ఉంది . . . ."

"అలాగా, నిజంగానా? heart కి ఇది మంచి మందని నీకు తెలుసా? . . . .ఈ మందే నీ నోటిలో పోయడానికి బదులు డాక్టరు దీన్ని చర్మంద్వారా నీ దేహంలోకి ఎక్కించుతాడు . . . ."

"ఒకసారి నా ఫ్రెండు - ఒక దొర - నన్ను చూడడానికి వచ్చాడు. నాకతని పేరు జ్ఞాపకం లేదు. అప్పుడు కొంచెం వైను రుచి చూసాను. నా బుర్ర గిర్రుమంది, వెంటనే ఆపేసాను . . . "

"అలాగా? . . . ఐతే నేను ముందు చూసినతరువాత నీలో కొంచెం మార్పు వచ్చిందన్నమాట! మనం కలుసుకొని చాలా సంవత్సరాలయ్యాయి; ఈ విందు మన ఇద్దరం పంచుకోవాలి . . . "

"సరే, కొంచెం పొయ్ . . . ." రంగమణి కొంచెం వైను పోసారు.

కొత్తపెళ్ళికూతురులాగ భయమూ, ఆతురత, సిగ్గూ శర్మని ఆకట్టుకున్నాయి; వైను తాగడానికి పూనుకున్నారు.

అప్పుడే తొమ్మిదిగంటలైంది.

శర్మ నిదానంగా, జాగ్రత్తగా గ్లాసులోని వైను రుచిచూసారు. అప్పటికే అతని మనసు అతన్ని ఊహాలోకంకి తీసుకుపోయింది; కనురెప్పలు బరువయ్యాయి; తల గిరగిర తప్పింది.

బాగా మత్తెక్కిపోవడంతో త్వరలో రంగమణి స్థితి ఆలోహస్తాయిని చేరుకుంది. అతనిలో అలుముకున్న సంతోషం, హాస్యం, స్వచ్ఛ - ఇక వీటికి ఎదీ అడ్డు రాదనిపించింది. మేజామీదున్న అల్పభోజనం - తినుబండారాలూ, పళ్ళూ - చెల్లాచెదిరిపోయి డిన్నరైపోయిందని తెలిసింది.

శర్మకి స్థిరబుద్ధి ఉంది; అతను స్పృహలోనే ఉన్నారు. కాని మత్తెక్కినట్టు ఉత్తికే నటించారు.

"ఏయ్ రంగమణి . . . నువ్వనుకున్నట్లు నేనేం ఉత్తి అమాయకుడినికాను! . . . జనులు బాహటంగా, ఎటువంటి కట్టుబాట్లు లేకుండా జీవించాలనా నీ ఉద్దేశం? . . . ప్రతీ వ్యక్తీ మెడలో ఒక ప్రకటన పత్రం తొడుక్కొని తిరగాలంటున్నావా? . . . . నువ్వు నీ జీవితాన్ని గందరగోళం చేసుకొని బాధపడుతున్నావ్ . . . . నన్నడిగితే నీ తాగుడికి కారణం నువ్వు అనుభవించిన నిరాశ, ఆశాభంగమే అంటాను . . . సరేనా?"

"అవును. నిజం . . .కాని నేను ఏ mood లో ఉన్నాసరే - సంతోషంకానీ, దుఃఖం కానీ - ఇలాగే ఉంటాను! నేను అనుభవించేది సంతోషమా, దుఃఖమా అని నాకు తెలియదు! నేను కాంక్షిందేదంతా స్వాతంత్ర్యం . . . నువ్వన్నట్టు నా మెడలో ఎటువంటి ప్రకటన పత్రమూ లేదు, కాని ఇతరులు నాకు అన్నివిధాల పేర్లూ పెడుతున్నారు . . . ఐతేనేం, I don't care!" రంగమణి ఒక సిగరెట్టు వెలిగించుకున్నారు.

చర్రుమని శర్మ అడిగారు: "రంగమణి, . . . గోమతి నాగురించి నీకేమైనా చెప్పిందా?"

"గోమతి నాతో చాలా సంగతులు మాటాడింది . . . తను నాకోసం అన్నీ త్యాగంచేసి నాతో లండనికి వచ్చేస్తానని చెప్పింది; ఈ ప్రపంచంలో నేనక్కడికి వెళ్ళాలన్నా సరే నాతోబాటు రావడానికి ఇష్టపడింది. నాకు తెలుసు గోమతి మనసు; ఆమె చెప్పినదంతా నిజం . . . ఆమె నిజంగానే నన్ను ప్రేమించింది . . ."

"నాగురించి ఏమైనా నీతో చెప్పిందా . . . ?

"నీగురించా? చెప్పడానికి ఏముంది? నువ్వొక మందమతి అని అందరికీ తెలుసుగా?"అని రంగమణి నవ్వారు. శర్మకూడా అతనితోకలిసి ఏదో హాస్యం పంచుకున్నట్టు నవ్వినా అది కృత్రిమంగా కనిపించింది; కొంచెం గట్టిగా నవ్వి సగంలో ఆపుకున్నారు.

"రంగమణి, నీవెన్నటికీ మరిచిపోలేని అనుభవం ఏమైనావుందా?"

"ఏం, ఎందుకు అడుగుతున్నావ్?"

"అటువంటి ఘటన ఒకటి నీ జీవితంలో ఉంది . . . కాని అది నీకు రవంతైనా జ్ఞాపకం ఉందా అని తెలుసుకోవాలని నేను తహతహలాడుతున్నాను . . ."

శర్మ గొంతు సవరించుకొని - రంగమణిని కలవరపెట్టాలనే ఉద్దేశంతో -మాటాడారు.

"ఇది చాలా పాతకథ . . . .ఒక స్త్రీ కథ . . . నువ్వు నీ యౌవన హృదయంగురించి గొప్పగా చెప్పుకున్నావ్; రోజూ నీకోసం ఒక కొత్తపువ్వు పూస్తోంది అని పాడావ్; అందుకే నిన్ను ఈ ప్రశ్న అడుగుతున్నాను: గోమతికి నువ్వు చేసినది పెద్ద అన్యాయంకాదా? కాదు అని అన్నావంటే నీ పాటా, నీ ధోరణీ అన్నీ ఉత్తి వేషాలే అని అంటాను." రంగమణిని ఉద్రేకపరచాలనే ఉద్దేశంతోనే శర్మ ఈ మాటలు పలికారు.

"అనంతు, నువ్వేమంటున్నావో నాకు బోధపడింది. కాని నీవనుకున్నట్టు - లేకపోతే, గోమతి ఊహించినట్టు - నేను గోమతిని నిరాకరించలేదు. ఆమె కులగోత్రాలు నేను లెక్కచెయ్యలేదు. నేను స్వేచ్ఛగా జీవించాలని, అందుకు పెళ్ళి ఆటంకంగా ఉంటుందని తీర్మానించాను. ఇన్ని సంవత్సరాల తరువాతకూడా నేను ఆ అభిప్రాయం

మార్చుకోదలచుకోలేదు. 'ప్రేమ', 'ప్రేమ' అని అందరూ అంటున్నారే, అందులో నాకు నమ్మకం లేదు. 'ప్రేమ' అని నేననేది ఆడ మగవారి మధ్య మాత్రం కాదు. ప్రేమ పల రకాలు - తండ్రి, కొడుకుల మధ్యప్రేమ, సహోదరత్వం, మాతృత్వం, జాలి, దయ, కరుణ, దేశభక్తి- వీటికోసం నేను నా స్వాతంత్ర్యం త్యాగం చెయ్యలేను!" రంగమణి కళ్ళు మూసుకునే ఈ మాటలు పలికినా అతను ఇలాగా అలాగా చెయిలూపుతూ తన అభిప్రాయాలు వక్కాణించారు.

"అంటే నీకు అందరికంటే నీ మీదే అభిమానం ఎక్కువ అనవచ్చా? Narcissism అంటే అదే కదా?"

"కాదు . . . నాలో స్వయంమోహం లేదు. అది మీ అందరిలోనూ నేను చూస్తున్నాను. మీ మీ మనోభావాలని ఇతరులమీద అంటగట్టుకొని మీరు వాళ్ళని ప్రేమిస్తున్నారు. నేనలాంటి మనిషిని కాను. ఇక గోమతి మాటకొస్తే, నాకోసం తను అన్నీ త్యాగం చేస్తానని ఆమె చెప్పింది; ఆ కారణంవలనే నేను ఆమెను తిరస్కరించాను. నీకివన్నీ బోధపడవు. నువ్వు నీ భార్యని ప్రేమించడంకి కారణం - నువ్వు ఆవిడమీద ఆశలు పెట్టుకున్నావు కనుక; నీకేదో కావాలని ఎదురు చూస్తున్నావు కనుక. నేను నీ గురించి వ్యక్తిగతంగా మాటాడడం లేదు. ప్రజల్లో చాలామంది అలాగే ఉన్నారు. నా మనోభావం వేరు. నాకది ఎలా వచ్చిందో నాకు తెలియదు. అది నేనే స్వానుభవంగా అలవాటు చేసుకున్నాను. అనాది విలువలు, సంస్కృతి - ఈ పదాలు నాకు కటువుగా కనిపిస్తాయి. ఇవన్నీ పాటించడంలో ఏదో బిచ్చగాడికి కొన్ని పైసాలిచ్చి తృప్తి పడుతున్నట్టు నాకనిపిస్తుంది. ఒక తల్లి తన బిడ్డమీద అపరితమైన ప్రేమ చూపడం నాకు అసహ్యంగా కనిపిస్తుంది. నా తల్లి నేను పుట్టిన మూడో రోజే కన్ను మూయడంవలన నాకు ఆ భావన కలిగిందేమో? నాకు అమ్మ లేదని నేనెప్పుడూ తాపత్రయ పడలేదు. నాన్నగారి సంగతీ అంతే . . . అతను లండన్ లో ఉండేవారు. సంవత్సరానికి ఒక్కసారి వచ్చేవారు. అతను వచ్చినప్పుడల్లా నాకు ఒక అతిథి వచ్చనట్లనిపించేది. అతను వెయ్యి మైళ్ళ దూరంలోనుంచి వచ్చినా నాలో ఏటువంటి ఉద్రేకమో, అపరిమితమైన భావాలూ కనిపించవు. బాల్యంనుంచి నాకదే అలవాటైపోయింది. నీకు తెలుసుగా, నేను మా Estate Manager మురళీరావుగారి

సంరక్షణలో పెరిగాను. నాకు చాలామంది స్నేహితులున్నారు - మగవారు, ఆడవారు, సహోద్యోగులు - కాని వాళ్ళెవరూ నా జీవితశైలిని రూపుదిద్దలేదు. నా జీవితంలో ఎటువంటి పరిమితులూ లేవు; అదే నా లక్ష్యం. మానవుడి మొదటి ధర్మం స్వాతంత్ర్యం!" రంగమణి పూర్తిగా ఆవేశంలో మునిగిపోయారు. అనర్గళంగా మాటాడడంవలన అప్పుడప్పుడు కొన్ని ఫ్రెంచు పదాలు అతని వివరణలో చోటుచేసుకున్నాయి. రంగమణి తనతో వ్యాఖ్యానం మాత్రం చెయ్యలేదు, అతను మనసులో తర్కవితర్కంలో పాల్గొంటున్నారని శర్మకి అర్థమైంది.

"అవును, నిజం. మీ నాన్నగారు ధనవంతులు, నీకు విదేశాలలో పెరిగిన అనుభవముంది. నీ జీవితశైలి నాకు బోధపడింది . . . మరి మా సంగతో? రంగమణి, మేం సామాన్యులం . . . మాకు మా ఇల్లూ, మా సంస్కృతి, జాతీ - ఇవన్నీ ముఖ్యమైపోయాయి. ఎలాగో చదివి, ఉద్యోగం చేసి, కష్టపడి, కుటుంబాన్ని పోషించడం మా కర్తవ్యం ఐపోయింది," అని శర్మ అన్నారు.

"అసలు మా నాన్నగారి ఆస్తి నాకు ఎటువంటి సాయమూ చెయ్యలేదని చెప్తే నువ్వు ఆశ్చర్యపడతావు," అని రంగమణి ఆరంభించారు. "నేను లండన్ కి వెళ్ళిన కొంత కాలంలోనే మా నాన్నగారి పిత్రార్జిత ఆస్తి పోయింది. అతను నా ఆదరణలో - నేను నౌకావ్యాపారంలో సంపాదించిన ఆదాయంతో - కాలం గడిపారు. ఆ తరువాత కన్ను మూసారు. అంత గొప్ప మనిషి నా దయలో ఉండడం నాకు అసహ్యంగా తోచింది. చావు దగ్గరకి వస్తుందని తెలిసి అతనికి ఉద్వేగం ఎక్కువైంది. అదెలాగంటే ఖైది తనకి చెఱనుంచి విడుదల అని సంతోషపడినట్టు. ఆ తరువాత నేను అమెరికా వెళ్ళాను. నా చదువూ, ఆస్తిమీద ఆధారపడి జీవించడానికి నేను ఇష్టపడలేదు. నా Estate Manager నన్ను లంటన్ లో కలుసుకొని ఇండియాకి తిరిగివచ్చేయమని సలహా ఇచ్చారు. నేనొక నలుగురు వకీళ్ళని కలుసుకొని, కోర్టుమూలంగా మా నాన్నగారి ఆస్తిని మళ్ళీ స్వాధీనం చేసుకోగలనని అతను చెప్పారు. కాని నేనందుకు ఒప్పుకోలేదు. 'ఇది నాకొక మంచి అవకాశం - ఒక golden opportunity' - అని నేను గుర్తు చేసుకున్నాను. 'వ్యక్తిగతంగా నా విలువ ఎంత?' అని నాలో నేనే ప్రశ్నించుకున్నాను. ఆ ప్రకారం నా జీవితశైలి తీర్చిదిద్దుకున్నాను;చాకలికొట్టులో పని చేసాను; హోటళ్ళలో గిన్నెలు తోమాను; టాక్సీలు నడిపాను. మానవ జీవితంలో అన్ని

కోణాలూ, అంశాలూ, నాకు బోధపడ్డాయి. ఆ తరువాత ఇరవై సంవత్సరాలు హాంగ్ కాంగ్ లో వ్యాపారంలో గడిపాను. World War II ముగింపులో మా నాన్నగారి పిత్రార్జిత ఐశ్వర్యంకి సమానంగా సంపాదించాను. అప్పుడే నాకొక ఆలోచన తట్టింది; ఒక పందెం ఆడాలనిపించింది. హాంగ్ కాంగ్ లో నాకు ఒక పెద్ద బంగళా, బేంకులో డబ్బూ, వివిధవస్తువల దుఖాణం, అన్నీ ఉన్నాయి. 'సరే, ఇవన్నీ పోగొట్టుకున్నతరువాత నేను మళ్ళీ ఇవన్నీ స్వాధీనం చేసుకోగలనా?' అని ఒక ప్రశ్న నాకు తోచింది. 'సరే, అలాగే కానీ', అని నా జీవితంతో పందెమాడాను. అది ఎంత సరసమైన ఆట అని నీకు తెలుసా?"

** ** **

"త్వరలోనే నేను సొత్తులేనివాడుగా మారిపోయాను. అప్పుడు ఎంత మనశ్శాంతీ, హాయీ అనుభవించానో నీకు తెలుసా? జీవితంలో ఒక రాజులాగ అన్నిరకాల వినోదాలూ, సుఖాలూ, అనుభవించిన తరువాత పేదవాడుగా మారుతే అందులోనూ ఒక విధమైన ఆనందం వుంది. కాని అ పరివర్తన అంత సులభంగా జరగదు. అప్పుడే నేను నా జీవితంలో మరపురాని ఒక రహస్యం తెలుసుకున్నాను . . .

ఒక దరిద్రుడు ధనవంతుడుగా మారాలంటే ఎంత కష్టమో, అలాగే ఒక ధనవంతుడు పేద అవడం సులభం కాదని నేను గ్రహించాను. ఉన్న ఐశ్వర్యాన్ని, దానధర్మం చెయ్యడమో, లేక ఏ సముద్రంలో ఉత్తికే పారేయడమో, ఆత్మహత్యకి సమానం. 'సరే, ఏదో సంశయమైన - మరెవరూ కోరని - వ్యవహారంలో పెట్టుబడి చేసిచూద్దాం. మనకేం డబ్బు వద్దు' అనే తలపుతో చేసిన అన్ని పథకాల్లోనూ డబ్బు మొదలూ, వడ్డీతో తిరిగివస్తే పేదరికం ఎలా వస్తుంది చెప్పు? నాకదే జరిగింది. 'ఐశ్వర్యం అనేది స్త్రీ లాగ; ఎవరు దాన్ని అనుభవిస్తారో, వాళ్ళనే అది తీవ్రంగా పట్టుకుంది,' అని చైనా బాషలో ఒక సామెత ఉందని నీకు తెలుసా?" అని రంగమణి అడిగారు.

స్త్రీ అన్నమాట వినగానే, శర్మకి ఆ పక్కగదిలో ఒంటరిగావున్న ఆ స్త్రీ జ్ఞాపకం వచ్చింది. వెంటనే ఆ గదివైపు తలతిప్పి చూసారు. ఆమె ఇద్దరి మగవాళ్ళనీ చూస్తూనేవుంది. ఇప్పుడు శర్మచూపు తనమీద పడగానే, లేచివచ్చి తలుపుని బాగా

మూసేసింది. శర్మ కళ్ళు కొంతసేపు ఆతలుపుమీద నాటుకొనివుండడం రంగమణి గమనించారు.

"నాకు పిల్లలు - అన్ని ఛాయలలోనూ - విదేశాలలో ఉన్నారు," అని అతను ఆరంభించారు. "నేనెవరినీ పెళ్ళి చేసుకోలేదు. నా బాధ్యతలు అంగీకరించడానికి ఇష్టపడక నేను పెళ్ళి చేసుకోలేదని నువ్వు అపార్థం చేసుకోవద్దు. నేను ఏ దేశంలో పని చేసినా అక్కడ నేను సంపాదించినది ఆ పిల్లలకీ, లేక ఆ తల్లులకే పూర్తిగా ఇచ్చేసాను. నేను ఇండియాకి తిరిగివచ్చినప్పుడు నా చేతుల్లో ఏమీ లేకపోయినా, నా హృదయంలో వాళ్ళ ప్రేమానురాగాలు చోటుచేసుకున్నాయి. అసలు, మానవ జీవితంకి అర్థమేమిటి? మధురమైన జ్ఞాపకాలు మనం నిత్యమూ అనుభవించాలి. అదే ముఖ్యం. నా పిల్లలు నాతో లేరని నాకు విచారం లేదు. వాళ్ళూ నాలాగే ఉండనీ . . .

నాకు చావంటే భయం లేదు. తక్కినవారి మరణం విని నేను దుఃఖించను. అసలు దుఃఖమంటే ఏమిటో నాకు తెలియదు. నీకు తెలుసా? నేను ఎప్పుడూ ఏడవలేదు. చాలామంది ఏడ్చి అందులో ఒకవిధమైన సంతోషం అనుభవిస్తారు. కాని నీకు ఒక సంగతి చెప్పాలి. నేను బెంగళూరులో స్థిరపడాలని నిశ్చయించాను. మదరాసుకి వెళ్ళినప్పుడు మా పాత ఇల్లు - పది సంవత్సరాలముందు నేనక్కడ ఉండేవాడిని - చూసాను. అది చూసినవంటనే ఎందుకో నాకు ఏడ్పు వచ్చేసింది. నాకేం అర్థం కాలేదు. ఆ జాగాలో ఇప్పుడొక బాంకు ఉంది. నేను డ్రైవర్ని ఆపమని కొంతసేపు అక్కడ నిలబడ్డాను. నా భావాలన్నీ ఉక్కిరిబిక్కిరి ఐపోయాయి. ఎందుకలాయిందో నాకు తెలీదు . . . ."

"అప్పుడుకూడా నీకు గోమతి జ్ఞాపకం రాలేదా?"

"కరెక్ట్, గోమతిని గుర్తుచేసుకున్నాను, కాని ఆమె పట్ల జాలి, లేక నేనేదో ద్రోహమో చేసాననే తలపు రాలేదు. నాలో ఏంజరిగిందో నీకు చెప్పాను, అంతే. మరేవిధమైన యాతనా, దుఃఖమూ అందులో లేదు. అనంతు, నీకు ఇంకో సంగతి చెప్పాలి. నేను చాలా దేశాలు తిరిగాను. చాలామందిని చూసాను. కాని నాకు పరిచయమైన స్త్రీలని గుర్తు చేసుకున్నప్పుడెల్లా, గోమతే నా మనసును ఆకట్టుకుంటుంది. అంటే గోమతి నా మనసులో చెక్కుచెదరగా ఒక స్థానం అలవరించుకుందనికాదు. బహూశా నాకు పరిచయమైన మొట్టమొదటి స్త్రీ గోమతి అనే కారణమేమో? మా అమ్మకూడ ఆ

తరువాతే . . . నా లాగే గోమతికూడా నన్ను గుర్తుచేసుకుంటుందేమో, ఎవరికి తెలుసు?"

సమయం పది గంటలయింది.

"టైమైంది. నేను వెళ్ళాలి," అని శర్మ లేచారు.

రంగమణి కన్ను గీటుతూ, "అనంతు, నీకు పాతివ్రత్యంలో విశ్వాశం ఉంటే, నేను మరేం సలహా ఇవ్వదలచుకోలేదు," అని చెప్పి నవ్వారు.

శర్మ ఏమీ అనక ఊరుకున్నారు.

"అనంతు, ఇది నీ వ్యక్తిగత ప్రశ్న. నీవెప్పుడైనా, నీ పాతివ్రత్యంకి విరుద్ధంగా . . .?"

రంగమణి వాక్యం ముగించడానికి ముందే శర్మ గట్టిగా జవాబిచ్చారు.

"లేదు, ఎప్పుడూ లేదు! ఏం, నీకు నమ్మకం లేదా? అవును మరి, నీ జీవిత శైలి వేరే కదా?"

"నమ్మకం లేదని నేనన్నానా . . . నీకెందుకు అనుమానం? . . .. సరే, నీకు టైమైంది . . . నువ్వూ తొందరపడటతున్నట్లుంది . . ."

"అవును, నేను వెళ్ళడానికి రెడీగా ఉన్నాను . . . "

"సరే. డ్రైవర్ని పిలుస్తాను," అని రంగమణి అన్నారు. గది ద్వారంముందు నిలబడివున్న స్త్రీని చూసి "డ్రైవరు నిద్రపోతున్నాడేమో, అతన్నిపిలు," అని అన్నారు. ఆమె డ్రైవరుని వెతుక్కుంటూ బయటికి వెళ్ళింది.

ఇప్పుడే తనకేదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్టు శర్మ మాటాడారు.

"రంగమణి, ఆ తరువాత గోమతి ఏమైందో నీకు తెలుసా? అది నిన్నే నమ్ముకొని అన్నీ త్యాగం చేసేసింది. దానికి కావలసినదంతా నీ సమ్మతి, అంతే. అందుకోసమే కాచుకొనివుంది. నువ్వెక్కడ వెళ్ళినా నీకు తోడుగా ఉండాలని ఆశపడింది. ఆఖరికి దాని గతి ఏమైందో తెలుసా?"

"చెప్పు, ..."

"ఆఖరికి ఒక సామాన్య వేశ్యగా, అందరి జీవితాలూ పాడుచేసి, తన జీవితమూ నాశనం చేసుకుంది. ఆమె విషాద ముగింపుకి నువ్వే కారణం. నువ్వుకాని ఆమెను తిరస్కరించకపోతే గోమతి నీ ఆదర్శపత్నిగా ఉండిఉంటుంది."

రంగమణి నవ్వారు. తలవంచి, మాటాడారు.

"గోమతికూడా అలాగే అనుకుందేమో, ఎవరికి తెలుసు? నా మీద పగ తీర్చుకోవాలని అటువంటి మోటుతనంతో ఆత్మనిందకి పూనుకుందేమో? నామీదున్న కోపం, అన్యాయంతోపాటు తన్ను తనే శిక్షించుకోవడంలో కలిగే సంతోషం - ఇవన్నీ గోమతి ప్రవర్తనకి కారణం. ఆమె దుర్ఘటనకి నాకెటువంటి బాధ్యతా లేదు. తన జీవితాన్ని గోమతి తనే తీర్చిదిద్దుకుంది. మొట్టమొదట నా హృదయంలో గోమతి నిజంగానే చోటుచేసుకుంది, అది తప్పిస్తే మా ఇద్దరికీ మరేం బంధుత్వం లేదు. ఆ కారణంవలనే నేను ఏ స్త్రీతో ఉన్నా నా మనసులో ఏవేవో భావాలు తోచినప్పుడు, గోమతి నా జ్ఞాపకంలో వస్తుంది. నేను హిరోషిమా వెళ్ళి ఆ ఘోరం చూసినప్పుడుకూడా కళ్ళు తడబెట్టుకోలేదు. కాని, ఎందుకో, గోమతి ఇల్లు చూడగానే నాకెలాగో ఐపోయింది. అదే నాకర్థం కాలేదు. 'ఇదేదో పిచ్చితనం,' అని నాలో నేనే చెప్పుకున్నాను."

"నీకోసం అన్నీ త్యజించి - తన జీవితం నీకు ఆమె పూర్తిగా సమర్పణ చేసేసిందనికూడా అనవచ్చు - ఆఖరికి ఒక అనాధిగా, నిరుపేదగా, దిక్కుమాలిన అవస్థలో కన్నుమూసిందని విన్నతరువాత నీకు ఆమెమీద జాలీ, దయా మచ్చుకైనా లేవా?"

"నిజం చెప్పాలంటే నాకు అటువంటి పిచ్చి భావాలేవీ లేవు. ఒక స్త్రీ ఒక మగవాడ్ని సంతోషపెడుతుంది, తనూ అతనితో సుఖం పంచుకుంటుంది. దానికి మించి ఒక మగవాడు లేక స్త్రీ వెఱ్ఱి ఆలోచనల్లోపడి, ఏమేమో కల్పించుకొని, తన భవిష్యత్తుని ఇంకొకరికోసం పందెయమాడితే ఏమవుతుంది? చికాకూ, ద్వేషమే ఇద్దరి బ్రతుకుల్లో చోటుచేసుకుంటాయి. అనంతు, కొంచెం ఆలోచించు: ఎవరైనా సరే, ఇంకొకరు - అతనితో ఎటువంటి బాంధవ్యం ఉన్నా - తన భవిష్యత్తుని నిర్ణయించడానికి ఒప్పుకుంటారా? ఒక మగవాడు తన ప్రియురాలిని చూసి 'నేను నిన్ను వదలి వుండలేను,' అని వాగ్దానం చెయ్యడం నాకు చాలా అసహ్యంగా, అసభ్యంగా కనిపిస్తోంది. గోమతి ఆ విధంగా ప్రవర్తించడంతో నాకు ఆమెపై ఉన్నఆత్మీయత, భావాలూ, తొలగిపోయాయి."

ఇంతలో, రంగమణి డ్రైవరు కారుని షెడ్డునుంచి బయటకి తీసుకొచ్చాడని తెలిసింది.

"కారు రెడీగా ఉంది," అని అంటూ స్త్రీ లోపలికి వచ్చింది; శర్మ లేచి నిలబడ్డారు. తన్ను పంపించేయాలని రంగమణి ఎందుకు ఆతురతగా ఉన్నాడని శర్మకి ఇప్పుడు

బోధపడింది. రంగమణి సోఫానుంచి లేచి శర్మకి వీడ్కోలు చెప్పాలనుకున్నారు కాని బాగా మత్తెక్కివుండడంవలన అతను సోఫానుంచి లేవలేకపోయారు.

"నేను బాగా తాగేసాను. అనంతు, ఇన్నిరోజులతరువాత నిన్ను కలుసుకున్నందుకు నాకు సంతోషంగా ఉంది. మనం పాత జ్ఞాపకాలన్నీ పంచుకున్నాం. మళ్ళీ రేపు కలుసుకుందామా? నిన్నెక్కడ మళ్ళీ చూడడం?" అని రంగమణి అడిగారు.

"అదే జాగాలో . . . .బీచ్ లో . . . రేపు నాలుగన్నరకి కలుసుకుందాం . . . నువ్వేం ఇప్పుడు లేచివచ్చి నాకు వీడ్కోలు చెప్పనక్కరలేదు. గుడ్ బై . . ." అని అంటూ శర్మ బయటకి నడిచారు. ఆ స్త్రీ ద్వారం దగ్గర, శర్మ వెళ్ళగానే తలుపు మూయడానికి, సిద్ధంగా నిలబడివుంది. శర్మ రెప్పవాల్చకుండా ఆమెను చూసారు. తను వెళ్ళినతరువాత, రంగమణిముందు ఆ స్త్రీ రూపు, వాలకం ఆతని ఊహాలో కలిసి వచ్చాయి. దానితో 'వీడెలాగ . . ? ' అనే ప్రశ్నకూడా అతని మనసులో లేచింది.

ఆ స్త్రీకూడా కొంచెం తాగినట్టుంది. శర్మని చూసి నవ్వింది,

"ఏం, ఎందుకు నవ్వు?" అని శర్మ ఆమెపక్క నిలబడ్డారు. గభీమని తన దేహంలో త్రాణ వచ్చినట్టు శర్మకి తోచింది.

"ఏమీ లేదండీ." అని ఆమె జవాబు చెప్పింది; ఇంకా నవ్వుతూనేవుంది.

"ఏం నవ్వు, బోసి నవ్వు!" అని ఎగతాళి చేస్తూ శర్మ తల తిప్పి రంగమణిని చూసారు. రంగమణి సోఫాలో వెల్లవెలికల పడుక్కొని, జోరుగా సిగరెట్టు కాల్చుతున్నారని తెలిసింది.

"ఎందుకే ఈ నవ్వు?" అని మళ్ళీ అడుగుతూ శర్మ ఆ స్త్రీ బుగ్గని చెయితో దువ్వుతూ గిల్లారు. తన శరీరాన్ని ముందుకు తోసి అమె దేహాన్ని ముట్టుకున్నారు.

"ఆ . . . ఆ . . . " అని స్త్రీ కీచుమంది. కాని అందులోనూ కొంచెం సరసం చోటుచేసుకుంది.

శర్మ వెంటనే ఆమెను వదులుకొని వెనక్కి జరిగారు. "నేనెందుకలా చేసాను? అది పొరబాటే . . . ." అనిమూల్గుతూ, తలెత్తకుండా కారుకి వెళ్ళారు.

స్త్రీ తలుపు మూసినతరువాత తన బుగ్గని చెయితో తుడుచుకుంది. "అల్పబుద్ధంటే ఇదే. కొందరు చెడిపోవాలన్నా డబ్బుం ఖర్చు చెయ్యడానికి ఇష్టపడరు," అని తనలో గొణుక్కుంది.

** ** **

ఆ రాత్రంతా శర్మకి నిద్ర పట్టలేదు.

చాలా రోజులుగానే శర్మకి రంగమణిపట్ల విరుద్ధ భావాలున్నాయి. అతనికి రంగమణితో దృఢమైన స్నేహమూ, చనువూ కలిసివున్నా తనింటికి రంగమణిని శర్మ ఎప్పుడూ ఆహ్వానించలేదు. రంగమణి స్త్రీలోలుడని అతనికి భయం. రంగమణి మూలంగా తన ఇంట్లోని ఆడవాళ్ళకి ఏమైనా అపవాదం వస్తే? రంగమణి స్త్రీలని ఆకర్షించడంలో నిపుణుడని శర్మకి తెలుసు. కాని ఇప్పుడు రంగమణి గురించి తను అలాగ సంశయించినందుకు అతను సిగ్గు పడ్డారు. ఆ మాటకు వస్తే. రంగమణి కాదు, తనే కపటంగా ప్రవర్తించుతున్నట్టు అతనికి అంతరాత్మ తెలియజేసింది. ఇన్ని సంవత్సరాల తరువాతకూడా రంగమణిలో ఎటువంటి మార్పూ లేదు. తనపై రంగమణికున్న భావాలుకూడా అలాగే ఉన్నాయి. ఆ పరిజ్ఞానమే శర్మని బాధించింది.

ఒకప్పుడు శర్మ, రంగమణి ఒకే కాలేజీలో చదివారు. రంగమణి పూర్వీకులు ధనవంతులు. అతను పుట్టిన మూడవరోజే తల్లి పోయింది. అతన్ని Estate Manager మురళీరావు Estate కి వారసుడుగా, స్వేఛ్ఛగా, తన సొంత కొడుకులాగ పెంచారు. రంగమణికి అతనే తల్లీ, తండ్రి అనాలి. పదేళ్ళవరకూ రంగమణి చిత్తూరులో ఒక Retired Principal దగ్గర చదివాడు. ఆ తరువాత మద్రాసుకి వచ్చి, ముందు ఒక Convent లో, తరువాత కాలేజీలో చదవాడు. అక్కడే అనంత శర్మకి మిత్రుడయ్యాడు. శర్మలో కనిపించే సామాన్యత, పిలక, నుదిటిలో చందనబొట్టు, తలపాగ, అమాయకత్వం అతన్ని బాగా ఆకర్షించాయి.

కాలేజీలో చదువుతున్న రోజుల్లో మురళీరావు ఒక ఇంటి రెండవ మిద్దెలో రంగమణి, శర్మకి జాగా అమర్చారు. ఆ ఇల్లు అతని ఉంపుడుగత్తె చెల్లత్తమ్మాళ్ కి చెందినది. ఆమెకి గోమతి అని ఒక కూతురు. గోమతి మురళీరావుగారి వ్యభిచార సంబంధమైన కూతురని కొందరు అనేవారు. అది ఎంతవరకూ నిజమో తెలియదు. కాని గోమతిలో కనిపించే గాంభీర్యం, రాజఠీవి అందరినీ ఆకర్షించింది. తన పదిహేనేళ్ళ

వయసులో గోమతి రంగమణిని ప్రేమించింది. కాని అతను అదేం తెలియక తన చదువుల్లోనూ, దైనిక వ్యవహారాల్లోనూ మునిగిపోయాడు. గోమతికి రంగమణిమీదున్న వ్యామోహం మొట్టమొదట గుర్తించినది శర్మే. అతనికి స్త్రీల దుర్బలం బాగా తెలుసు. అతనికి తొమ్మిదేళ్ళప్పుడు తల్లిదండ్రిలు ఆచారప్రకారంగా పెళ్ళి చేసారు. కాని అందకుముందే అతను తన రాబోయే బార్యతో రహస్యంగా సంబంధం పెట్టుకున్నారు. ఆది అతనికి మొదట తను అపరాధం చేస్తిన్నట్టు అనిపించినా, 'సరే, ఆమె మన రాబోయే భార్యేకదా?' అని తన్ను ఓదార్చుకునేవారు. శర్మ జీవితమంతా ఇలాగే సాగింది: తప్పు చేసానని బాధ పడడం, వెంటనే ఏదో చెప్పుకొని దాన్ని తోసిపారేయడం; ఇదే అతనికి అలవాటైపోయింది. అటువంటి నిక్షిప్త భావాలు ఇప్పుడు మళ్ళీ బయటికి రావడంతో, అతనిలో లేచిన ప్రశ్న ఒక్కటే: 'నేనెందుకు ఈ రంగమణిని కలుసుకున్నాను?'

"సరే, ఏదో అకస్మాత్తుగా ఇద్దరం కలుసుకున్నాం. రంగమణితో కొంచసేపు బీచ్ లో మాటాడితే చాలదా? ఎందుకు వాడితో, హోటలుకి వెళ్ళి, ఇదీ అదీ తాగి, మాటాడి మనసు పాడుచేసుకోవాలి? అంతేకాదు . . .. నేనక్కడ ఒక పిచ్చిపనికూడా చేసాను. ఆ స్త్రీ బుగ్గ గిల్లాను! . . . ఆమె నాగురించి ఏమనుకుందో? . . . .ఏం, ఎందుకు? నేనేం తప్పు చేసాను? . . . ముసలివాడు ప్రేమతో ఆడపిల్లల బుగ్గలు తాకితే తప్పా? నేనదే చేసాను . . . అదే కదా జరిగింది?"

శర్మ నిద్ర పట్టక మళ్ళీ లేచి కూచున్నారు. వీపంతా దురద . . . చెయిని ఇలాగో అలాగో తిప్పుకొని వీపు గోకుకున్నారు. చివరికి ఎలాగో ఒక విసినకర్ర తెచ్చుకొని వీపుని రుద్దుకున్నారు.

పక్కగదిలోనుంచి ఏదో సందడి. ళర్మ చెవులు నిక్కపొడుచుకొని విన్నారు. అంతా తన కల్పన కాబోలు . . . .అతని మనసు త్వరగా రంగమణి ఉన్న హోటలుకి వెళ్ళింది. తలుపుని దాటి కళ్ళు గదులన్నీ తొంగి చూసాయి.

'రంగమణి ఎంత మోటుగా పాతివ్రత్యం గురించి నన్ను అడిగాడు! అపును, నేను చెప్పినది నిజం. రంగమణికి గర్వం ఎక్కువ, అందుకే నన్ను ఆ ప్రశ్న అడిగాడు వెధవకేమైనా తెలుసా? ఆ రోజు గోమతి ఏమైనా చెప్పి ఉంటుందా? కాని ఇన్ని రోజులతరువాతకూడా వీడేమీ మాటాడడే? నన్ను నంగనాచి అని అనుకున్నాడేమో?

కానీ, I don't care! ఆ యముడూ, చిత్రగుప్తుడు వచ్చి అడిగినా నేను ప్రమాణం చేస్తాను . . . నా జీవితంలో మంగళం తప్ప మరే స్త్రీకి చోటులేదు . . . .'

'నాకు మంగళం మూలంగా నలుగురు పిల్లలు. అందరూ మంగళం ఊరులోనే పుట్టారు. ఆమె తల్లిదండ్రులు మంగళం ని ముద్దుగా పెంచారు. మంగళం కానుపుకోసం ఏడవ మాసం వెళ్తుంది. బిడ్డకి నాలుగు మాసాలనగా తిరిగి వస్తుంది. అటువంటి సమయంలోనే ఒకొఒకనారి నేను గోమతితో చిక్కులో పడ్డాను. నేనెప్పుడూ గోమతిని కలలోకూడా కల్పన చేసేవాడినికాను. ఆమెకున్న హోదా, గౌరవం, అందం, రంగమణిమీద ఆమెకున్న ప్రేమ - ఇవన్నీ ఎలాగ వర్ణించడం? రంగమణిని కలుసుకోవాలనే నెపంతో నేను గోమతిని వెళ్ళి చూసేవాడిని. ఆమె నా పిలక చూసి నవ్వేది; 'పిలక సార్!' అని ఎగతాళి చేసేది. ఆ తరువాత మర్యాదగా 'పిలక మాస్టర్!' అని పిలిచేది. రంగమణి వ్యాపారం మీద విదేశాలు వెళ్ళినప్పుడు గోమతి అతనికోసం కాచుకొనివుంటానని వాగ్దానం ఇచ్చింది. ఇప్పుడు రంగమణి ఎంత వాదించినా సరే - అతను గోమతికి పెద్ద ద్రోహం చేసాడన్నది నిజం. ఆమె వినవి అలాగే కొట్టిపారేసాడు. ఆమెతో ఆఖరివరకూ మాటాడనూ లేదు. తను విదేశానికి వెళ్ళడానికి ఒక వారం ముందు వీడ్కోలు పార్టీలలో పాల్గొని ఇలాగా అలాగా తిరిగాడు; నేనూ అతనితో ఆ పార్టీలకి వెళ్ళి ఏ మూలనో నిల్చొని తమాషా చూసేవాడిని. గోమతికూడా తను రంగమణికి ఒక పార్టీ ఇవ్వదలచుకొని నన్నూ ఒక Special Guest గా రమ్మంది; నేనూ వెళ్ళాను. తన ఇంటి మేడ ఎంత చక్కగా గోమతి అలంకరించింది! ఆ రోజుల్లో Electricity లేదు; అందువలన గంటలూ, లాంతరులూ అమర్చింది. ఆ రాత్రంతా రంగమణి వస్తాడని కాచుకొని కూర్చుంది. వాడు రానేలేదు. రెండు చేతులు టేబులుమీద ఆనుకొని, ధార ధారగా కన్నీరు కార్చుతున్న గోమతిని నేను చూసాను. నేనూ రంగమణి తప్పక వస్తాడని ఎదురుచూసాను. నాకు ఆకలేసింది. గోమతి నన్ను ఆహారం రుచి చూడమని అనడంతో నేను భోజనం చేసాను. త్వరలో నా ఆకలి పోయింది. ఆ తరువాత నేనలాగే వాలాను, సోఫాలో నిద్రపోయాను. మళ్ళీ లేచి చూసేసరికి అర్ధరాత్రి బాగా దాటిపోయింది. గోమతి ఏదో తాగుతున్నట్టు కనిపించింది. కొంతసేపుముందు ఏదో గంధర్వలోకంలో అప్సరసగా గోమతి కనిపించింది; కాని,

ఇప్పుడేమో పిచ్చిభ్రమతో, దుడుకుగా కనిపించింది. గభీమని నన్ను పట్టుకొని తనవైపు లాక్కంది . . .

'అబ్బా, ఆ సుఖం ఎలా వర్ణించడం? . . . స్వర్గమంటే అదే! . . . అలాంటిది నేను మరెప్పుడూ అనుభవించలేదు! . . . ఎందరు మగవాళ్ళు గోమతికోసం ఆమె ఇంటి వాకిలిముందు కాచుకొనివున్నారు? . . . వాళ్ళతో పోల్చుతే నేనెవరు?'

"నేను ఊరు వదిలి వెళ్ళడానికిముందు గోమతిని కలుసుకున్నాను. 'గోమతీ, మన మధ్య జరిగివ ఈ ఘటన మరెవరికీ చెప్పవద్దు . . . నువ్వు నాకు మాట ఇవ్వాలి,' అని అడిగాను. గోమతి నవ్వింది. అప్పుడే నా భయానికి ఎటువంటి కారణమూ లేదని గ్రహించాను. 'నేనందుకు చెప్తానేయ్? చెప్తే నాకేకదా నింద?" అని అంది. గోమతి ఎప్పుడూ అలాగే మాటాడుతుంది. దానికి నిజంగానే గర్వం ఎక్కువ. అదే ఆమెకి అందం కూడా . . . రంగమణి అవన్నీ లెక్కచెయ్యలేదు . . . .ఆమెను తిరస్కరించాడు."

శర్మ రెండుసార్లు ఆవలించారు. పడకమీద దొర్లారు.

నిద్ర రావాలని ప్రార్ధించారు. టైము అర్ధరాత్రి దాటిపోయింది.

'దేవుడా, నేనెప్పుడు నిద్రపోతాను . . . .అసలు, మానవజీవితం అంతేకదా? మనుషులు చపలబుద్ధితో ఏమేమో చేస్తుంటారు, తోవతప్పుతారు, అది సహజమే కదా? దాని గురించి ఈ రంగమణి గొప్పగా అడుగుతున్నాడు . . . సరేలే, వాడిగురించి నాకెందుకు గోల? నేనెందుకు నా నిద్ర పాడుచేసుకోవాలి?'

'. . . కాని అలాగ అలక్ష్యం చేస్తే సరైపోతుందా? . . . రంగమణి ఎది చేసినా దాన్ని నిష్కామ కర్మగా భావిస్తున్నాడని అనవచ్చా? అదేకదా మన పురాణాలు వక్కాణించి చెప్తున్నాయి? అదే రంగమణి జీవితశైలి అనవచ్చా? 'నీరు తామరాకుమీద అంటదు; అలాగే ఫలాపేక్ష లేకుండా కర్మయోగులు జీవిస్తారు' అని పెద్దలు అన్నారుగా? ఐతే మరి, రంగమణి మద్రాసులో గోమతి ఇల్లుచూసి ఎందుకు ఏడ్చాడు? అదే నాకు అర్ధం కావడంలేదు . . . .'

'రంగమణి జీవితం నిండుగా అభిలాషతో అనుభవిస్తున్నాడు. అతని మనసూ, శరీరమూ సమగ్రంగా పని చేస్తున్నాయి . . . . దేవుడా. నేను నిద్రపోయేదెప్పుడు?'

** ** **

"డ్రైవర్, ఇవాళ బీచ్ వొద్దు. కపాలీశ్వరస్వామి కోవిలకి వెళ్దాం."

"సరే సార్ . . . "

కారు త్వరగా సాగింది.

సావధానంగా, తొందరపడకుండా శర్మ కోవిల ద్వారంముందు నిలబడి, తన చేతికర్రని నేలమీద ఆనుకొని, జనసమూహాన్ని చూస్తూ నిలబడ్డారు.

గుడిగంటలు మోగుతున్నాయి. గుంపులు గుంపులుగా స్త్రీలు రకరకాల పట్టుచీరలతో శర్మని దాటి కోవిలలోకి ప్రవేశిస్తున్నారు. అనంత శర్మ తల ఎత్తి, ఒక చెయితో కనుబొమ్మలు చాటుచేసుకుంటూ ఆ జనసమూహం వెనుక నడిచారు.

'అరే, శర్మగారు ఇక్కడేం చేస్తున్నారు? . . . అక్కడ బీచ్ లో రంగమణి కాచుకొని ఉన్నారే?'

"కాచుకోనీ . . . .ఎవరు కాచుకొని ఉండలేదు?"

****

(తమిళ మూలం: *ఇరండ కాళంగళ్*)